

Максименко В.П. Дидактична компетентність майбутнього викладача./В.П. Максименко // Управлінські компетенції викладача вищої школі : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (28 лютого 2014 року) / ред. кол. : Г.О. Нестеренко(голова), О.Г. Пугачова (заст.голови)[та ін.]. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – С. 102 – 104. (0,5др.а)

ДИДАКТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА

У статті обґрунтовані науково-теоретичні передумови дидактичної компетентності майбутнього викладача щодо організації та здійснення навчального процесу: знання ним логіки та структури засвоєння нових знань, механізму формування нових умінь та навичок; його уміння забезпечувати повноцінну навчально-пізнавальну діяльність (тобто всі структурні елементи учіння) студента на кожному етапі навчання.

Ключові слова: навчання, цілі навчання, логіка і структура навчання, зміст освіти, уміння, навичка, процедура формування умінь і навичок, учіння, структура учіння, повноцінна навчально-пізнавальна діяльність.

ДИДАКТИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ БУДУЩЕГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

В статье обоснованы научно-теоретические предпосылки дидактической компетентности будущего преподавателя по организации и реализации учебного процесса: знание им логики и структуры усвоения новых знаний, механизма формирования новых умений и навыков; его умения обеспечивать полноценную учебно-познавательную деятельность (т.е. все структурные элементы учения) студента на каждом этапе обучения.

Ключевые слова: обучение, цели обучения, логика и структура усвоения новых знаний, содержание образования, умение, навык, процедура формирования умений и навыков, учение, структура учения, полноценная, учебно-познавательная деятельность.

Didactic competence of future teacher

In this article the author proves the theoretical preconditions of didactic competence of future teacher in organization and realization of educational process: teacher's knowledge of logic and structure of studying, mechanism of new skills and abilities forming; to implement full-fledged cognitive educational activity of a pupil at each stage of studying.

Key words: studying, aims of studying, logic and structure of studying, content of education, ability, skill, procedure of skills and abilities forming, studying, structure of studying.

ДИДАКТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА

У статті обґрунтовані науково-теоретичні передумови дидактичної компетентності майбутнього викладача щодо організації та здійснення навчального процесу: знання ним логіки та структури засвоєння нових знань, механізму формування нових умінь та навичок; його вміння забезпечувати повноцінну навчально-пізнавальну діяльність (тобто всі структурні елементи учіння) студента на кожному етапі навчання.

Ключові слова: навчання, цілі навчання, логіка і структура навчання, зміст освіти, вміння, навичка, процедура формування умінь і навичок, учіння, структура учіння, повноцінна навчально-пізнавальна діяльність.

Щоб якісно вчити, виховувати і розвивати студента, потрібні універсальні знання з дидактики вищої школи, бо саме вона розкриває найзагальніші усталені залежності між умовами та результатами навчання. Знаючи дидактику, легше орієнтуватися в методиці, обирати стратегію навчання, готуватись до навчальних занять.

Метою дослідження заявленої проблеми є аналіз сучасного стану методики викладання дидактики у педагогічних навчальних закладах з метою формування дидактичної компетентності майбутнього викладача.

Основні **завдання** дослідження:

1. Охарактеризувати структуру і зміст дидактики, взаємозв'язки та інтеграцію її змістових модулів, спрямовані на формування системи дидактичних знань та вмінь майбутнього викладача.
2. Обґрунтувати шляхи формування у майбутнього викладача дидактичної компетентності.

Коротко зупинимось на тих дидактичних знаннях, які необхідно засвоїти магістрантам (як майбутнім викладачам) для ефективної організації та здійснення навчального процесу на лекціях, семінарах, практичних заняттях тощо.

Навчання – одне з основних понять дидактики. Це – обопільна, взаємопов'язана діяльність викладача й студента щодо передачі та засвоєння знань, умінь і навичок студентом.

Будь-яка діяльність розпочинається з визначення її цілей. **Провідні цілі** навчання – оволодіння студентами знаннями з різних галузей людської культури; опанування ними міцними навичками та вміннями з основ наук та розв'язувати практично значущі задачі. Те, чим повинен оволодіти студент, становить *зміст навчання* (зміст освіти). Традиційно під змістом освіти розуміють чітко окреслену систему теоретичних знань з основ наук (різних навчальних предметів) і сукупність відповідних умінь та навичок, якими повинні і можуть оволодіти студенти.

Звичайно, такого розуміння змісту освіти (навчання) не досить. Воно не допомагає викладачеві орієнтуватись при доборі навчального матеріалу і моделюванні навчального заняття. Тому ми пропонуємо магістрантам ширше і разом з тим конкретніше визначення змісту освіти.

Зміст освіти – це знання, досвід репродуктивної діяльності, досвід творчої діяльності, досвід ціннісно-оцінювальної діяльності, причому:

знання – це конкретні теоретичні положення, поняття, правила, закони, закономірності, концепції тощо;

досвід репродуктивної діяльності – це уміння і навички, способи дій, що носять відтворювальний характер і формуються за допомогою стандартних вправ (за зразком, за алгоритмом, за схемою, за аналогією тощо);

досвід творчої діяльності – це уміння й навички, способи дій, що носять продуктивний характер і формуються за допомогою варіативних, видозмінених та нестандартних завдань;

досвід оцінювально-ціннісної діяльності – це сукупність рис та якостей особистості, що формуються, удосконалюються у процесі навчання (рівень свідомості, переконання, ідеали, почуття, потреби, здібності, звички, характер тощо).

Стає очевидним, що усвідомлення і розуміння такого підходу до визначення змісту освіти є надто важливим, бо опора на нього дозволяє викладачеві правильно проектувати, формулювати триєдину задачу заняття, методично опрацювати зміст навчального матеріалу до кожного заняття.

Триєдина задача заняття – це його навчальна (освітня), розвивальна та виховна функції (цілі).

Навчальна (освітня) мета уроку – це засвоєння магістрантами певних теоретичних знань та оволодіння ними практичними уміннями й навичками.

Розвивальна мета. Сьогодні перед педагогом стоїть важливе завдання – формувати творчу особистість сьогодення. Творча особистість формується тільки за умови, якщо вона постійно результативно мислить, думає, а мислить людина тоді, коли вона виконує певні розумові (логічні) операції, для чого педагог має створити спеціальні умови, пропонувати відповідно ускладнені, варіативні, видозмінені, нестандартні вправи.

Отже, *розвивальна мета заняття* – це оволодіння магістрантами уміннями виконувати певні логічні (розумові) операції.

Виховна мета уроку передбачає формування, виховання, частіше удосконалення, закріплення певних рис та якостей студентів залежно від змісту навчального матеріалу та специфіки предмету.

Важливим аспектом дидактичної компетентності викладача є знання ним логіки та структури навчального процесу і, головне, дотримання цієї логіки на практиці (інакше буде порушуватись логіка пізнання студентом нової інформації).

Логіка й структура навчального процесу така:

1. Навчання розпочинається з **постановки** викладачем **мети і завдань** таким чином, щоб студенти усвідомили, прийняли мету і завдання, бо настанова студента на мету навчально-пізнавальної діяльності включає його в цю діяльність.

2. Навчально-пізнавальна діяльність розпочинається зі **сприймання** навчальної інформації, яке може бути:

чуттєвим, коли викладач діє об'єктом пізнання на органи чуттів студента;

чуттєво-образним, коли викладач не тільки діє об'єктом пізнання на органи чуттів студента, а спирається на його життєвий досвід, тобто на ті образи й уявлення студента про новий об'єкт, які вже сформовані в нього на даний момент навчання;

раціональним, коли викладач розповідає, пояснює, аргументує, доводить теоретичні положення, ілюструючи їх конкретними прикладами.

Сприймання забезпечує засвоєння зовнішніх ознак та властивостей об'єктів пізнання, сприяє створенню нових образів і нових уявлень, які є основою для подальшого осмислення ними нового навчального матеріалу.

3. Осмислення передбачає встановлення зв'язків і взаємовідношень в об'єктах пізнання (формально-логічних, причинно-наслідкових, функціональних, генетичних тощо) на основі виконання логічних операцій (аналіз, синтез, аналогія, порівняння, співставлення, виділення головного і т.д.)

Воно може відбуватися на різних рівнях (високому, середньому чи низькому) залежно від рівня підготовленості студента і веде до розуміння об'єктів пізнання. Зрозуміти – не означає засвоїти. Щойно сприйняті та усвідомлені знання необхідно закріпити в пам'яті студента.

4. Закріплення може здійснюватись як *репродуктивне повторення* (це багаторазове відтворення певної інформації) або як *узагальнення та систематизація* (це відтворення щойно встановлених провідних зв'язків і відношень в об'єкті пізнання та виявлення нових). Закріплення веде до запам'ятання навчальної інформації на тривалий час.

Проте, щоб знання не носили формальний характер (знання заради знань), викладач повинен навчити студента користуватися ними на практиці, в житті. Саме цьому сприяє заключний етап в логіці навчання – застосування знань на практиці.

5. Застосування знань на практиці передбачає три обов'язкових рівні: *репродуктивний* (викладач пропонує стандартні вправи і завдання); *реконструктивний* (викладач пропонує видозмінені, варіативні, дещо ускладнені завдання, але вони в своїй основі залишаються бути стандартними); *творчий* (викладач пропонує надто ускладнені, нестандартні, проблемні завдання).

У процесі застосування знань на практиці знання студента набувають нових якостей, а також студент оволодіває новими вміннями й навичками.

Для якісного оновлення навчального заняття у центрі уваги викладача має бути організація навчально-пізнавальної діяльності (учіння) студентів. Високих результатів можливо досягти за умови, коли навчально-пізнавальна діяльність кожного студента (особистісно орієнтований) на занятті буде повноцінною. Щоб цього досягти, треба знати структурні компоненти цієї діяльності і намагатися забезпечувати наявність кожного з них на високому якісному рівні на всіх етапах навчання (сприймання, осмислення, закріплення, застосування).

У психолого-педагогічній літературі різні автори (В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін, А.К. Маркова, Т.І. Шамова, Ю.К. Бабанський та ін.) виділяють різні структурно-процесуальні елементи (компоненти) навчально-пізнавальної діяльності (учіння).

Поширеною є структура навчальної діяльності, яка містить у собі такі компоненти: мотиваційно-цільовий, змістово-операційний, контрольньо-оцінювальний.

Мотиваційно-цільовий компонент означає мотиви, потреби, інтереси учіння, тобто все те, що забезпечує включення студента в процес активного учіння і підтримує цю активність на всіх етапах пізнання. Мотиви тісно пов'язані з метою (ціллю). Усвідомлення, прийняття студентом мети навчальної діяльності включає його в цю діяльність. Тому мету і завдання треба формувати на кожному етапі заняття, у кожний момент навчання, а не тільки на початку заняття.

Змістово-операційний компонент означає систему провідних знань, які необхідно актуалізувати (відтворити в пам'яті) на даний момент навчання (це уявлення, поняття, правила, закони тощо), а також раніше засвоєні способи учіння (навички, уміння, способи дій). Усе це виступає *інструментом* в одержанні і переробці нової інформації.

Контрольно-оцінювальний компонент означає систематичне одержання викладачем зворотної інформації про хід пізнавальної діяльності студента в кожний момент навчання.

Формування повноцінної навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачає передусім відпрацювання і забезпечення кожного з названих структурних компонентів для кожного студента на кожному етапі навчання на високому якісному рівні.

Саме за таких умов навчання буде ефективним, а засвоєння знань студентами буде якісним.

ДИДАКТИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ БУДУЩЕГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

В статье обоснованы научно-теоретические предпосылки дидактической компетентности будущего преподавателя по организации и реализации учебного процесса: знание им логики и структуры усвоения новых знаний, механизма формирования новых умений и навыков; его умения обеспечивать полноценную учебно-познавательную деятельность (т.е. все структурные элементы учения) студента на каждом этапе обучения.

Ключевые слова: обучение, цели обучения, логика и структура усвоение новых знаний, содержание образования, умение, навык, процедура формирования умений и навыков, учение, структура учения, полноценная, учебно-познавательная деятельность.

Didactic competence of future teacher

In this article the author proves the theoretical preconditions of didactic competence of future teacher in organization and realization of educational process: teacher's knowledge of logic and structure of studying, mechanism of new skills and abilities forming; to implement full-fledged cognitive educational activity of a pupil at each stage of studying.

Key words: studying, aims of studying, logic and structure of studying, content of education, ability, skill, procedure of skills and abilities forming, studying, structure of studying.